

Nr 152.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, punkten 20, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till uppförande eller inrättande av ålderdomshem för budgetåret 1953/54 beräkna ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 69, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 februari 1953, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna de grunder för statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem, som av departementschefen förordats, *dels* för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln till Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor, *dels* medgiva, att Karesuando kommun må av förenämnda anslag beviljas statsbidrag för ombyggnad av ett ålderdomshem för lappar med högst 216 000 kronor, *dels* ock besluta, att gällande bestämmelser angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av särskilda ålderdomshem för lappar skall upphöra att gälla fr. o. m. den 1 juli 1953.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 363 av herr *Lars Andersson m. fl.*,

I: 364 av herr *Edvin Thun*,

I: 365 av herr *Anderberg m. fl.*,

I: 366 av herr *Bergvall m. fl.*,

I: 367 av herrar *Axel Andersson och Spetz*;

från andra kammaren

II: 445 av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*,

II: 450 av herr *Petterson* i Degerfors *m. fl.*,

II: 451 av fru *Sandström* och herr *Anderson* i Sundsvall samt

II: 452 av herr *Jansson* i Kalix *m. fl.*

Yrkandena i motionerna redovisas i det följande.

Propositionen.

I propositionen framlägges på grundval av ett av åldringsvårdsutredningen avgivet betänkande förslag om den närmare utformningen av de statsbidrag, som enligt riksdagens principbeslut år 1947 skall utgå till kommunerna för anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshemmen.

Den år 1947 i princip beslutade ålderdomshemsreformen innebär i huvudsak, att ålderdomshemmen skall anordnas såsom kommunala inackorderingshem för åldringar och invalider, som är i behov av omvårdnad och tillsyn men dock icke erfordrar vård å sjukvårdsinrättning eller därmed jämförlig vårdanstalt. Ålderdomshemmens tidigare karaktär av fattigvårdsanstalter kommer därigenom att försvinna.

Till belysande av utvecklingen inom åldringsvården efter 1947 har departementschefen lämnat följande uppgifter.

»Först kan konstateras, att enligt socialstyrelsens uppgifter 57 nya ålderdomshem med sammanlagt 2 733 vårdplatser har uppförts under tiden 1 juli 1946—31 december 1952. Under innevarande år beräknas 22 hem med 943 platser bli färdiga. Härtill kommer om- och tillbyggnader. En betydande upprustning pågår sålunda inom ålderdomshemsvården.

Insikten om att befolkningsutvecklingen går emot en successiv ökning av antalet åldringar i vårt land och att därför allt starkare krav kommer att ställas på ökade resurser inom åldringsvården har under de senaste åren gjort sig allt mera gällande. Härvid har emellertid från olika håll ifrågasatts möjligheten och lämpligheten av att anordna åldringsvården i enlighet med de år 1947 antagna riktlinjerna. Sålunda har framhållits, att man borde söka lösa åldringsvårdens problem genom en avsevärd differentiering av hjälpåtgärderna, varvid anstaltsvården borde få en mindre dominerande ställning. En rad olika åtgärder kunde sålunda komma ifråga för att göra det möjligt för åldringarna att kvarstanna i sina hem. Strävanden i sådan riktning har redan tidigare förekommit. Jämsides med upprustningen av ålderdomshemmen fortsätter sålunda byggandet av pensionärshem. Genom beslut år 1950 har möjlighet öppnats att erhålla statsbidrag till pensionärlägenheter i bostadshus. Antalet pensionärer boende i pensionärshem eller pensionärlägenhet uppgår f. n. till ca 35 000. På grund av kommunala m. fl. initiativ göres nu också försök med olika anstaltsvården kompletterande former för vård av och hjälp åt de gamla i deras hem. Härtill ansluter sig även den av 1952 års riksdag beslutade utvidgningen av statsstödet till upprustning och förbättring av bostäder, främst på landsbygden. Att ålderdomshemmen genom berörda åtgärder skulle bli överflödiga för framtiden är självfallet uteslutet, då man alltid får räkna med ett visst klientel, för vilket omvårdnad på ett ålderdomshem är det mest lämpliga. Det största pro-

blemet inom åldringsvården synes därför vara frågan om avvägningen emellan olika vårdformer. Denna fråga utgör huvuduppgiften för 1952 års åldringsvårdsutredning. Innan resultatet av åldringsvårdsutredningens arbete föreligger, torde anledning finnas att iakttaga en viss försiktighet i fråga om utbyggandet av ålderdomshemsvården.»

Vad härefter angår statsbidragsfrågan erinras, att genom 1947 års riksdagsbeslut har fastslagits, att statsbidrag skall kunna utgå till kommuner eller kommunalförbund för nybyggnad samt om- eller tillbyggnad av ålderdomshem. Statsbidrag skall även kunna lämnas, därest det ur allmänt ekonomiska synpunkter befinnes uppenbart fördelaktigt att för ålderdomshem taga i anspråk kommunal byggnad eller annan befintlig byggnad. Såsom förutsättning för statsbidrag skall gälla, att ålderdomshemsbyggnaderna uppfyller de genom 1947 års riksdagsbeslut fastställda standardkraven. Beslutet innebär slutligen, att statsbidrag skall kunna utgå till byggnadsföretag, som påbörjats efter den 1 juli 1946. Frågan om statsbidragsgrundernas utformning lämnades 1947 tills vidare öppen; det väsentliga ansågs vara, att kommunerna fick kännedom om att statsbidrag kunde påräknas samt de huvudsakliga villkoren därför.

Sistnämnda fråga har sedermera utretts av 1949 års statsbidragskommitté för ålderdomshem m. m., vilkas förslag jämte de däröver avgivna remissyttrandena i sin tur granskats av 1952 års åldringsvårdsutredning i dess nu föreliggande första betänkande.

För egen del anför departementschefen till en början, att det med hänsyn till allmänna statsbidragsutredningens arbete kunnat föreligga skäl att ytterligare uppskjuta ställningstagandet till frågan om utformningen av ifrågakvarande statsbidrag. Denna utredning har i december 1952 avgivit principbetänkande angående driftbidrag till primärkommuner. På utredningens program står nu närmast frågan om speciella anläggningsbidrag till kommunerna. Det är icke heller uteslutet att resultatet av åldringsvårdsutredningens fortsatta överväganden kan komma att påverka synen på frågan om statsbidrag till anordnande av ålderdomshem. Med hänsyn till den långa tid, som förflutit sedan principbeslutet om statsbidrag för detta ändamål fattades, samt behovet såväl för statens som för kommunernas del att erhålla klarhet beträffande fördelningen av de ekonomiska förpliktelserna anses emellertid ytterligare uppskov om möjligt icke böra komma i fråga.

Den viktigaste frågan i detta sammanhang är statsbidragens storlek. Både statsbidragskommittén och åldringsvårdsutredningen har föreslagit, att statsbidraget skall graderas efter kommunernas skatteunderlag uttryckt i antalet skattekronor per invånare. Statsbidragskommittén har föreslagit en från 25 till 75 % graderad skala, vilken enligt de sakkunnigas uträk-

ning skulle ge i genomsnitt ca 45 % av byggnadskostnaderna i statsbidrag, medan åldringsvårdsutredningen förordat en skala graderad från lägst 10 till högst 50 %, vilken utformats i syfte att staten i genomsnitt skulle svara för ca 33 % av bidragsunderlaget. En gradering med hänsyn till antalet skattekronor per invånare har tillstyrkts i det övervägande antalet yttranden. Däremot har åldringsvårdsutredningens förslag till statsbidragskala i åtskilliga yttranden ansetts alltför oförmånligt för kommunerna. Åldringsvårdsutredningen har som motivering för det lägre statsbidraget åberopat statsfinansiella skäl. Departementschefen framhåller, att uppenbarligen kan mycket olika synpunkter anläggas på fördelningen mellan staten och kommunerna av anläggningskostnaderna för ålderdomshem. Enligt hans mening kan den av åldringsvårdsutredningen föreslagna fördelningen med i genomsnitt ungefär $\frac{1}{3}$ av kostnaderna lagd på staten icke anses innebära, att en oskäligt liten kostnadsandel påföres staten. Statsbidragets utformning möjliggör ett väsentligt stöd åt kommuner med svagt skatteunderlag. Under dessa förhållanden anses det angelägna i att icke belasta statsbudgeten med större bidragskostnader än nödvändigt böra tillmätas stor vikt. I sammanhanget erinras om att huvuddelen av de medel, som ansetts stå till förfogande för sociala reformer under den närmaste framtiden, enligt Kungl. Maj:ts förslag skall användas till förbättring av folkpensionerna samt arbetslöshetsförsäkringen och andra sociala förmåner — åtgärder som kan förutses få gynnsamma verkningar även för kommunernas ekonomi. Genomförandet av obligatorisk sjukförsäkring kommer även att ställa stora anspråk på staten och samtidigt medföra en betydande lättnad för kommunerna. Av dessa skäl är departementschefen icke beredd att förorda, att på staten lägges större kostnadsandel än åldringsvårdsutredningen föreslagit.

I det följande behandlas den närmare utformningen av statsbidragsgrunderna, varvid departementschefen anför bl. a. följande.

»Vad till en början angår gränserna för bidragsområdet bör statsbidrag, såsom förutsatts i 1947 års principbeslut, utgå såväl vid nybyggnad som vid om- och tillbyggnad ävensom vid inrättande av ålderdomshem i redan uppförd byggnad. Endast om- och tillbyggnadsarbeten, som i avseende å omfattning och resultat kan i huvudsak anses likvärdiga med nybyggnad, bör ifrågakomma till statsbidrag. För sådana om- eller tillbyggnadsarbeten, vilka enbart avser att genom åtgärder av mera begränsad omfattning sätta redan befintliga lokaler i bättre skick eller ge en lämpligare disposition av dessa, bör däremot statsbidrag ej åtnjutas, liksom ej heller för arbeten, som uteslutande tar sikte på anordnandet av personalbostäder.

Vad angår bidragsunderlaget har statsbidragsakkunniga föreslagit, att statsbidraget skall beräknas med de verkliga byggnadskostnaderna som grund. Aldringsvårdsutredningen har modifierat detta förslag på

så sätt att bidraget i varje särskilt fall skall beräknas på grundval av de faktiska kostnaderna i den mån dessa ej överstiger ett på förhand bestämt belopp per plats. En något avvikande regel har förordats av statskontoret, som anser att bidraget bör beräknas med fasta belopp per vårdplats som grund. Enligt min mening är sistnämnda konstruktion att föredraga beträffande nybyggnad, då den onödiggör den närmare kontroll av byggnadskostnaderna, som måste bli en följd av utredningens förslag. Detta medför administrativa fördelar såväl för kommunerna som för staten. Beträffande om- och tillbyggnadsfallen samt de fall då ålderdomshem anordnas i befintlig byggnad finner jag däremot lämpligast att kostnadsgranskningen bibehålles i den utsträckning åldringsvårdsutredningen tänkt sig. Jag förordar därför, att statsbidraget då det gäller nybyggnad skall beräknas på ett fixt belopp per plats men i andra fall på de verkliga kostnaderna till den del de ej överstiger samma belopp.

Med denna utformning av bidragsunderlaget blir frågan om vilka kostnader som bör inräknas i detta endast aktuell i om- och tillbyggnadsfallen. I likhet med utredningen anser jag, att statsbidrag i dessa fall ej bör utgå till kostnaderna för att anskaffa och ställa i ordning tomt liksom ej heller för anordnande av vatten-, avlopps-, gas- eller kraftledningar. Beträffande kostnader för personalbostäder har utredningen under hänvisning bl. a. till svårigheterna på landsbygden att ordna personalens bostadsfråga utan anknytning till ålderdomshemmen stannat för att i bidragsunderlaget bör få inräknas kostnader för bostäder åt föreståndarinnan och hennes ställföreträdare. De av utredningen föreslagna maximibeloppen per plats har även beräknats med hänsyn härtill. Ehuru vissa skäl talar emot att kostnader för personalbostäder skall medföra rätt till statsbidrag, har jag funnit mig böra godtaga utredningens förslag i denna del. Som förut angivits bör bidrag icke beräknas för om- eller tillbyggnadsarbeten, som uteslutande avser personalbostäder. Jag kan vidare godtaga utredningens förslag att, för det fall att en kommun inköper en byggnad för inrättande av ålderdomshem, i bidragsunderlaget bör få inräknas såväl köpesumman som kostnaderna för erforderliga om- eller tillbyggnadsarbeten i nyss angiven omfattning.»

I fråga om det belopp per plats, på vilket statsbidraget enligt det föregående skall beräknas vid nybyggnad, delar departementschefen utredningens åsikt att det med hänsyn till byggnadskostnadernas utveckling sedan den 1 juli 1946 är nödvändigt att bestämma olika platskostnad för skilda tidsperioder. Enligt uppgifter från socialstyrelsen har medeltalskostnaden (inberäknat kostnader för personalbostäder åt föreståndarinnan och hennes ställföreträdare) per plats för ålderdomshem som färdigställt under åren 1947—1949 uppgått till ca 13 000 kronor, för hem som tillkom-

mit under 1950 till ca 15 000 kronor, för de år 1951 uppförda hemmen till ca 17 000 kronor samt för de därefter t. o. m. oktober 1952 färdigställda byggnadsföretagen till ca 18 000 kronor. Utredningen har för sin del ansett, att dessa belopp bör fastställas som högsta platskostnad för nämnda tidsperioder, varvid 18 000-kronorsgränsen skulle gälla för hem uppförda 1952 och senare. Statskontoret har förordat genomgående lägre belopp, medan byggnadsstyrelsen framhållit, att de föreslagna beloppen för åren 1951 och 1952 med hänsyn till prisstegringarna efter år 1950 bort upptagas till 20 000 resp. 21 000 kronor. Även från andra håll, särskilt i norrlandslänen, har ifrågasatts en högre platskostnad för hem uppförda 1952 och senare.

Då de av åldringsvårdsutredningen föreslagna beloppen räknats fram efter en undersökning av de faktiska kostnaderna så långt fram i tiden som t. o. m. oktober 1952 anser departementschefen sig böra förorda, att de godtas. Det framhålles att dessa belopp otvivelaktigt kan te sig relativt ogynnsamma för kommuner med särskilt höga byggnadskostnader. En anordning med olika bidragsunderlag för skilda delar av landet anses emellertid av praktiska skäl icke böra komma till stånd.

Vad härefter angår den av utredningen föreslagna bidragsskalan har departementschefen i det föregående tillstyrkt den fördelning av kostnaderna, som skalan syftar till. Även i fråga om detaljerna anser han skalan böra godtas liksom de föreslagna reglerna för beräkningen av skatteunderlaget i vederbörande kommun. Med hänsyn till att uppgifter angående skatteunderlaget visst är regelmässigt föreligger först under senare hälften av påföljande år, bör dock året närmast före det år då bidragsbeslut meddelas icke inräknas bland de sju år, som skall tagas i betraktande vid uträkning av skatteunderlaget per invånare.

Beträffande standardfrågan anför departementschefen.

»1947 års riksdagsbeslut innebär i fråga om ålderdomshemmens standard, att anstaltsprägeln bör undvikas och strävandena inriktas på att skapa trivsamma hemmiljöer. Vidare bör som regel en minimistorlek av 20 à 25 platser upprätthållas och antalet enkelrum utgöra minst halva platsantalet. 1949 års statsbidragsakkunniga har sedermera i enlighet med givna direktiv prövat behovet av ytterligare allmänna föreskrifter om standarden och har uppställt vissa normer som komplettering till 1947 års riktlinjer i detta hänseende. Åldringsvårdsutredningen har för sin del icke varit beredd att redan nu taga ställning till detaljspörsmål i standardfrågan men anser, att statsbidragsakkunnigas anvisningar tills vidare bör kunna tjäna som allmänna rekommendationer. Utredningen har vidare ansett, att en viss försiktighet i nuvarande läge bör iakttagas ifråga om anordnande av enkelrum i större omfattning än enligt 1947 års beslut.

Såsom förutsättning för statsbidrag bör givetvis gälla, att ålderdomshemmen uppfyller de standardkrav, som numera anses böra ställas. Någon anledning att frångå de allmänna standardkrav som uppställdes 1947 synes icke föreligga. Jag har icke heller något att invända mot de kompletterande normer, som föreslagits av statsbidragssakkunniga. Uppenbart är emellertid att hänsyn måste tagas till de växlande förutsättningarna och behoven i olika kommuner. Några närmare bestämmelser om standarden bör som utredningen framhållit icke införas i statsbidragsförfattningen. Där bör som statsbidragsvillkor endast föreskrivas, att ålderdomshem skall anordnas i enlighet med av länsstyrelsen godkänd plan. Jag delar vidare utredningens uppfattning att närmare bestämmelser angående standarden, om sådana skall införas i författning, har sin plats i den lag, som reglerar kommunernas skyldigheter beträffande ålderdomshem eller sålunda f. n. i fattigvårdslagen. Någon ändring i denna lags föreskrifter om ålderdomshem bör emellertid icke göras nu med hänsyn till den allmänna översyn av lagen, som är aktuell. Tills vidare bör det ankomma på socialstyrelsen att till vägledning för kommunerna utfärda råd och anvisningar angående ålderdomshemmens standard.»

Vad angår handläggningsförfarandet erinras om att länsstyrelse enligt 34 § fattigvårdslagen har att pröva och fastställa plan för ålderdomshem när sådant skall uppföras. I praktiken upptages vanligen på ett tidigt stadium kontakt mellan de kommunala myndigheterna och socialstyrelsen samt vederbörande länsstyrelse beträffande det blivande ålderdomshemmets utformning. Socialstyrelsen disponerar arkitektexpertis på området. Länsstyrelserna torde alltid ha tillgång till socialstyrelsens yttrande när plan för ålderdomshem fastställs.

Åldringsvårdsutredningen anser, att beslutanderätten i ärenden rörande såväl fastställande av plan för ålderdomshem som statsbidrag bör läggas hos en och samma myndighet. I enlighet härmed föreslår utredningen, att det skall ankomma på länsstyrelserna att meddela beslut i statsbidragsärendena. Liksom fallet är vid fastställelse av plan för ålderdomshem förutsättes socialstyrelsens yttrande ha inhämtats innan beslut i bidragsfrågan meddelas.

Departementschefen delar utredningens uppfattning att prövningen av statsbidragsansökningarna bör ankomma på länsstyrelserna efter hörande av socialstyrelsen. Med hänsyn till den stora eftersläpningen i bidragsgivningen, av utredningen beräknad till ca 24,5 milj. kronor vid utgången av budgetåret 1952/53, anses medelsanvisningen till bidrag i de retroaktiva fallen få fördelas på flera budgetår. Då bidrag till nya byggnadsföretag som regel anses böra betalas ut först sedan de retroaktiva bidragen slutbetalats, kan en fortsatt eftersläpning i fråga om utbetalningarna förutses

bli nödvändig åtminstone till en början. Tills vidare måste därför utbetalningsbeslut meddelas av central myndighet, lämpligen socialstyrelsen.

Till komplettering av vad departementschefen i det föregående anfört torde såsom bilaga till detta utlåtande få fogas ett inom socialdepartementet uppgjort utkast till kungörelse om statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem. Kungörelsen föreslås träda i kraft den 1 juli 1953.

Vad angår anslagsfrågan har utredningen beräknat medelsbehovet för budgetåret 1953/54 till ca 29,7 milj. kronor. Härav har ca 24,5 milj. kronor beräknats i statsbidrag till byggnadsföretag, som färdigställts eller beräknas bli färdigställda före den 1 juli 1953.

Departementschefen föreslår, att för nästa budgetår anvisas ett anslag av 12 milj. kronor till statsbidrag under rubriken Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem. Beloppet förutsättes få användas till bidrag för de tidigast byggda statsbidragsberättigade ålderdomshemmen. Härigenom kan de ålderdomshem som färdigställts t. o. m. år 1951 samt en del av de år 1952 färdigställda beräknas få statsbidraget utbetalat under nästa budgetår. Socialstyrelsen anses emellertid böra ha möjlighet att göra avsteg från tidsordningen om skäl därför föreligger.

Beträffande slutligen frågan om statsbidrag till ålderdomshem för lappar är departementschefen ense med utredningen och socialstyrelsen om att de särskilda bidragsbestämmelserna i detta avseende lämpligen kan upphävas samt anför vidare följande.

»Med undantag för två särskilt berörda fall har även länsstyrelsen i Norrbottens län uttalat samma åsikt. Det ena av dessa fall gäller en av fattigvårdsstyrelsen i Karesuando kommun till Kungl. Maj:t ingiven ansökan om statsbidrag för ombyggnad av Drottning Victorias sjuk- och lappålderdomshem i Karesuando, vilket hem numera övertagits av kommunen. Hemmet skall efter ombyggnaden inrymma 12 vårdplatser. Av i ärendet lämnade uppgifter framgår, att de icke bofasta lapparna i kommunen f. n. utgör något mer en fjärdedel av kommunens samtliga 1 378 invånare. Inom ifrågavarande befolkningsgrupp finnes hälften av kommunens åldringar över 67 år. Med hänsyn till bl. a. angivna förhållanden, vilka icke torde ha sin motsvarighet i andra lappmarkskommuner, finner jag skäl tala för att det begärda statsbidraget får beräknas i enlighet med gällande bestämmelser, vilket innebär att statsbidrag utgår med hela den godkända kostnaden för ombyggnaden. Socialstyrelsen har räknat med en kostnad av 18 000 kronor per plats eller sålunda tillhoppa 216 000 kronor. I enlighet med tidigare praxis torde riksdagens bemyndigande böra inhämtas att bevilja bidrag med belopp ej överstigande den av socialstyrelsen föreslagna summan. Kostnaderna bör bestridas av förenämnda anslag om 12 milj. kronor om behov av utbetalning uppkommer under nästa

budgetår. Skulle omständigheterna befinnas tala för att i ytterligare något fall statsbidrag till ålderdomshem för lappar bör beviljas med större kostnadsandel än enligt de nu föreslagna allmänna reglerna, bör ärendet framdeles underställas riksdagens prövning.

Med angivet undantag föreslår jag sålunda, att de särskilda bestämmelserna om bidrag till anordnande av ålderdomshem för lappar skall upphöra att gälla fr. o. m. den 1 juli 1953. Om riksdagen inte har något att erinra häremot har jag för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att de särskilda avgifter, som vederbörande fattigvårdssamhällen enligt Kungl. Maj:ts beslut erlägger till staten när å sådant ålderdomshem vårdas andra vårdbehövande än lappar, slopas för framtiden.»

Motionerna.

I de likalydande motionerna I: 363 (av herr Lars Andersson m. fl.) och II: 445 (av herr Larsson i Hedenäset m. fl.) har hemställts, att riksdagen måtte besluta om en sådan utformning av bestämmelserna för statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem, att bidragsunderlaget per vårdplats för Norrbottens och Västerbottens län fastställs till ett belopp 2 000 kronor högre än för landet i övrigt, detta såväl för byggnadsföretag som färdigställt under tiden 1 juli 1946—31 december 1951 som för byggnadsföretag som färdigställt eller färdigställas efter sistnämnda dag, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till de författningsändringar som härav föranledas.

I motionen I: 364 (av herr Edvin Thun) har hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 69 ville besluta, att statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem måtte utgå efter 1945 års grunder för uppförande av folkskolebyggnader, att byggnadskostnaderna för vaktmästarbostad måtte få inräknas i statsbidragsanslagen samt att hos Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av sådana åtgärder, att den retroaktiva bidragsgivningen till färdigställda och nu under byggnad varande ålderdomshem kan fullföljas inom loppet av tre budgetår.

I de likalydande motionerna I: 365 (av herr Anderberg m. fl.) och II: 452 (av herr Jansson i Kalix m. fl.) har hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 69 måtte besluta att fastställa bidragsunderlaget till 21 000 kronor per vårdplats samt att statsbidragsskalan skall påbyggas så att kommuner med ett medelskatteunderlag på kronor 12:00—13:99 per invånare få 60 % samt kommuner med lägre medelskatteunderlag än 12 kronor per invånare 70 %.

I de likalydande motionerna I: 366 (av herr Bergvall m. fl.) och II: 450 (av herr Petterson i Degerfors m. fl.) har hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 69 måtte besluta sådana ändringar i de

föreslagna grunderna för statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem, att lägsta procentsatsen för statsbidraget blir 35 med lämplig anpassning därefter av bidragsskalan i övrigt.

I de likalydande motionerna I: 367 (av herrar Axel Andersson och Spetz) och II: 451 (av fru Sandström och herr Anderson i Sundsvall) har hemställts, att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts förslag till statsbidrag för uppförande av ålderdomshem med den ändringen, att vid nybyggnad av ålderdomshem bidragsunderlaget beräknas till de verkliga kostnaderna till den del dessa kostnader per vårdplats icke överstiga ett belopp av 20 000 kronor för de fr. o. m. 1952 färdigställda ålderdomshemmen.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna I: 364, II: 445, II: 450, II: 451 och II: 452.

Utskottet.

De i propositionen förordade grunderna för statsbidrag till anordnande av ålderdomshem ansluter sig nära till det av åldringsvårdsutredningen framlagda förslaget. I remissyttrandena över förslaget har kritik riktats främst mot storleken av det belopp av 18 000 kronor per vårdplats efter vilket bidragsunderlaget vid nybyggnad skall beräknas för hem uppförda 1952 och senare samt mot den föreslagna statsbidragsskalan, enligt vilken bidraget skall kunna utgå med lägst 10 och högst 50 % av bidragsunderlaget. De i motionerna framställda yrkandena innebär i huvudsak ett fullföljande av denna kritik.

Beträffande bidragsunderlaget har i motionerna olika förslag framlagts, vilka alla syftar till en högre platskostnad. Motionerna I: 363 och II: 445 tar speciellt sikte på övre Norrland. Under framhållande av klimatiska förhållanden samt högre material- och transportkostnader m. m. yrkas i dessa motioner, att platskostnaden för Norrbottens och Västerbottens län skall fastställas till 2 000 kronor högre belopp än för landet i övrigt. I motionerna I: 367 och II: 451 anses, att en bättre relation till den faktiska byggnadskostnadsutvecklingen skulle ernås, om bidragsunderlaget beräknas på de verkliga kostnaderna till den del dessa icke överstiger 20 000 kronor per plats. På grunder som byggnadsstyrelsen anfört föreslås vidare i motionerna I: 365 och II: 452 att platskostnaden skall bestämmas till 21 000 kronor. En annan beräkning av bidragsunderlaget förordas slutligen i motionen I: 364, som vill lägga statsbidragsbestämmelserna för folkskolebyggnader till grund, vilket skulle innebära att bidragsunderlaget beräknades på de faktiska kostnaderna i varje särskilt fall och sålunda utan anknytning till en på förhand bestämd kostnad per plats.

I fråga om den föreslagna bidragsskalan innefattar motionsyrkandena krav på en höjning av såväl den lägsta som den högsta procentsatsen. Förslag i förstnämnda riktning framföres i motionerna I: 366 och II: 450,

vilka framhåller den föreslagna bidragsskalans mindre förmånliga verkningar för städernas del. Enligt dessa motioner bör bidragsskalan anknyta till statsbidragsbestämmelserna för folkskolebyggnader med 35 % som bidragsminimum. Samma yrkande omfattas även av motionen I: 364, vari såsom förut nämnts föreslås en tillämpning av nyssnämnda bestämmelser. Detta yrkande innebär härjämte att bidragets maximum fastställs till 80 %. En höjning av maximibidraget till 70 % föreslås i motionerna I: 365 och II: 452 med tanke på de sämst ställda kommunerna.

För egen del vill utskottet till en början erinra att, då frågan om statsbidrag till anordnande av ålderdomshem första gången aktualiserades år 1946 av socialvårdskommittén, denna kommitté föreslog, att de av statsmakterna år 1945 fastställda reglerna för statsbidrag till folkskolebyggnader i tillämpliga delar skulle gälla för ålderdomshemmen. I fråga om statsbidragets storlek innebar detta förslag att bidraget skulle kunna utgå med lägst 35 och högst 80 %. I huvudsak samma bidragsgränser förordades sedermera av 1949 års statsbidragskommitté för ålderdomshem, som anknöt till de för pensionärshemmen fastställda procentsatserna med 25 % som minimum och 75 % som maximum. Vid den granskning av sistnämnda förslag, som åldringsvårdsutredningen verkställt och som propositionen i allt väsentligt följer, har de tidigare förslagen till bidragsskala, främst av statsfinansiella hänsyn, väsentligt reducerats till kommunernas nackdel. En ytterligare begränsning ligger vidare i den föreslagna schematiska konstruktionen av bidragsunderlaget med ett på förhand bestämt belopp per plats. Mot bakgrunden av vad som förevarit i statsbidragsfrågan är den besvikelse, som kommit till uttryck i remissyttrandena och motionerna, väl förståelig.

I anslutning till vad i motionerna anförts finner utskottet skäl ha förebragts för en justering av såväl det föreslagna beloppet av 18 000 kronor per plats som de föreslagna gränserna för bidragsskalan. Vad gäller platskostnaden talar enligt utskottets mening icke endast de speciella förhållandena i de nordligaste länen utan även byggnadskostnadernas storlek i andra delar av landet för en jämkning uppåt av det föreslagna platsbeloppet. Det synes därför kunna diskuteras att i stället anknyta beräkningen av bidragsunderlaget till de faktiska kostnaderna i varje särskilt fall. Mot en sådan konstruktion kan dock riktas en invändning av mycket väsentligt innehåll, nämligen att den i propositionen eftersträfvade enkelheten i det administrativa förfarandet härigenom skulle till större delen gå förlorad. Beträffande bidragsskalan har övervägandena inom utskottet gått i riktning mot en justering uppåt av både minimi- och maximiprocenten i syfte att åstadkomma en enligt utskottets mening lämpligare kostnadsfördelning än vad den föreslagna bidragsskalan ger.

Utskottet har likväl stannat för att icke nu förorda några ändringar

i det föreliggande förslaget till statsbidragsgrunder. Detta ställningstagande har i första hand förestavats av hänsyn till åldringsvårdsutredningens och allmänna statsbidragsutredningens pågående arbeten, vars resultat kan komma att påverka synen på statsbidragsfrågan för ålderdomshemmen. Under senare tid har tanken att söka lösa åldringsvårdens problem även på annat sätt än genom anstaltsvård alltmer vunnit insteg. Det största problemet anses därför vara frågan om avvägningen emellan olika vårdformer, med vilken fråga åldringsvårdsutredningen f. n. är sysselsatt. Även om det torde vara uteslutet, att ålderdomshemmen i framtiden skulle bli överflödiga, synes dock, såsom departementschefen framhållit, anledning föreligga att innan åldringsvårdsutredningen slutfört sitt arbete iakttaga en viss försiktighet i fråga om utbyggandet av ålderdomshemsvården. Det väsentligaste skälet för utskottets ställningstagande har emellertid varit den översyn av de till kommunerna utgående anläggningsbidragen, som anförtrotts åt allmänna statsbidragsutredningen. Fastän utskottet, som framgår av det föregående, funnit ett kraftigare statligt stöd till ålderdomshemsbyggen än Kungl. Maj:ts förslag innebär i och för sig motiverat, har dock enighet vunnits inom utskottet för att tillstyrka de förordade bidragsgrunderna i avvaktan på att statsbidragsfrågan omprövas, sedan resultatet av den nämnda utredningen föreligger.

Vid sådant förhållande har utskottet även ansett sig kunna godtaga den föreslagna medelsanvisningen av 12 milj. kronor för nästa budgetår.

Av det anförda framgår att utskottet icke kan tillstyrka yrkandet i motionen I: 364 om hänvändelse till Kungl. Maj:t beträffande åtgärder för att den retroaktiva bidragsgivningen till före nästa budgetårs början färdigställda ålderdomshem skall kunna fullföljas inom loppet av tre budgetår.

Kungl. Maj:ts förslag i övrigt har icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen må

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 364, I: 363 och II: 445, I: 365 och II: 452, I: 366 och II: 450 samt I: 367 och II: 451, motionen II: 364 såvitt nu är ifråga, i avvaktan på att statsbidragsfrågan omprövas godkänna de grunder för statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 februari 1953 förordats;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till *Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem* för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor;

III. medgiva, att Karesuando kommun må av förenämnda anslag beviljas statsbidrag för ombyggnad av ett ålderdomshem för lappar med högst 216 000 kronor;

IV. besluta, att gällande bestämmelser angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av särskilda ålderdomshem för lappar skall upphöra att gälla fr. o. m. den 1 juli 1953;

B. att motionen II: 364, i vad den avser hänvändelse till Kungl. Maj:t beträffande den retroaktiva bidragsgivningen, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 maj 1953.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Leander, Pålsson, Bergh, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson, fru Lindström, herrar Birger Andersson, Lundqvist, Edvin Thun, Bergman och Nils Theodor Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Malmborg i Skövde, Ståhl, Lindholm, Johansson i Mysinge, Åkerström, Hoppe, Kyling, Wedén, Petterson i Degerfors, Onsjö, Persson i Växjö, Birke, Gustafsson i Skellefteå och Svensson i Alingsås.

Reservation

av herr *Pålsson*.

Bilaga.

Utkast

till

Kungörelse om statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem.

1 §.

Kommun äger, i mån av tillgång på medel, att i enlighet med bestämmelserna i denna kungörelse erhålla statsbidrag till kostnaderna för anord-

nande samt mera omfattande om- och tillbyggnad av ålderdomshem enligt av länsstyrelsen i särskild ordning godkänd plan.

Vad enligt denna kungörelse gäller om kommun skall äga motsvarande tillämpning beträffande kommunalförbund.

2 §.

Statsbidrag utgår, på sätt i 3 och 4 §§ närmare angives, med en procentuell andel av det bidragsunderlag, som för varje fall fastställles.

3 §.

Procentsatsen för statsbidrag bestämmes med hänsyn till antalet skatte-kronor och skatteören (skatteunderlaget) per invånare i kommunen. Därvid skall följande tabell lända till efterrättelse.

Antalet skatte-kronor per invånare	Statsbidrags- procent
Under 16	50
16—17,99	45
18—19,99	40
20—21,99	35
22—23,99	30
24—25,99	25
26—27,99	20
28—29,99	15
30 och däröver	10

Antalet skatte-kronor per invånare enligt förestående tabell skall utgöras av medeltalet av skatteunderlagen per invånare i kommunen för fem av de sju senast förflutna kalenderåren, året närmast före det år då beslut enligt 6 § andra stycket meddelas oräknat. Vid uträkningen av medeltalet skall bortses från de två år, som utvisa det högsta och det lägsta skatteunderlaget per invånare. Uträkningen av skatteunderlagen per invånare skall ske med hänsyn till folkmängden vid respektive års början.

4 §.

Vid nybyggnad av ålderdomshem beräknas bidragsunderlaget efter 18 000 kronor för varje vårdplats, som ålderdomshemmet med normal beläggning beräknas rymma.

Vid sådan om- eller tillbyggnad av ålderdomshem, för vilken enligt 1 § statsbidrag utgår, bestämmes bidragsunderlaget på grundval av de verkliga kostnaderna. Bidragsunderlaget må dock icke överstiga 18 000 kronor per vårdplats. Till kostnad för om- och tillbyggnad må icke räknas kostnad för anskaffande eller iordningställande av tomt eller anordnande av

väg till tomten eller framdragande till tomtgränsen av vatten-, avlopps-, gas- eller kraftledning. Statsbidrag må icke heller utgå till kostnaderna för anordnande av personalbostäder, vare sig i ålderdomshemsbyggnad eller i friliggande byggnad i anslutning till ålderdomshem, åt annan personal än hemmets föreståndarinna och hennes ställföreträdare.

Därest kommun till ålderdomshem tager i anspråk byggnad, som ej av kommunen för ändamålet uppförts, må vid bestämmandet av bidragsunderlaget hänsyn tagas till kostnaderna för de om- eller tillbyggnadsarbeten, med nyss nämnda begränsningar, som kunna erfordras för byggnadens inrättande till ålderdomshem. Har byggnad inköpts för ändamålet, må dessutom, under förutsättning att det i nästföregående stycke angivna beloppet per plats icke överskrides, i bidragsunderlaget inräknas köpesumman, i vad den avser själva byggnaden.

5 §.

Ansökan om statsbidrag skall ingivas till länsstyrelsen samt vara åtföljd av

- a) utdrag ur protokoll, utvisande att kommunen beslutat utföra det byggnadsarbete, för vilket bidrag begäres;
- b) huvudritningar jämte beskrivning;
- c) uppgift beträffande det antal platser, för vilket hemmet är avsett;
- d) specificerad kostnadsberäkning eller, vid nybyggnad, uppgift om den beräknade sammanlagda kostnaden;
- e) upplysning i de hänseenden, som avses i 3 § sista stycket; samt
- f) förbindelse av kommunen att, om ålderdomshemmet nedlägges eller tages i bruk för annat ändamål än det därmed avsedda, återbära uppbyggt statsbidrag eller så stor del därav, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Formulär för ansökan fastställs av socialstyrelsen.

6 §.

Sedan ansökan inkommit till länsstyrelsen, har länsstyrelsen att efter inhämtande av yttrande från socialstyrelsen meddela beslut i ärendet.

Där ej ansökningen avslås, skall länsstyrelsen enligt i 3 § angivna grunder bestämma efter vilken procentsats statsbidrag skall utgå. Länsstyrelsen skall vidare preliminärt fastställa det bidragsunderlag, å vilket statsbidrag må beräknas.

7 §.

Sedan de byggnadsarbeten slutförts, till vilkas utförande statsbidrag beviljats, skall kommunen anmäla detta till länsstyrelsen. Vid om- eller tillbyggnad skall bifogas räkenskapsammandrag rörande kostnaderna. Sammandraget skall vara till riktigheten bestyrkt utav minst två av de för

granskning av kommunens räkenskaper utsedda revisorerna. Länsstyrelsen har därpå att granska räkenskapsammandraget och att avsyna ålderdomshemmet. Föreligger ej skäl till anmärkning, fastställer länsstyrelsen det belopp, med vilket statsbidrag skall utgå.

8 §.

Sedan länsstyrelsen meddelat beslut enligt 7 §, skall länsstyrelsen anmäla detta till socialstyrelsen, som beslutar om utbetalning av statsbidraget i den mån medel härför finnas tillgängliga.

9 §.

Över länsstyrelsens och socialstyrelsens beslut enligt denna kungörelse må klagan föras hos Kungl. Maj:t i vederbörande statsdepartement i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1953.

Kungörelsen skall, med iakttagande av vad nedan sägs, äga tillämpning jämväl beträffande byggnadsföretag, som påbörjats före dagen för kungörelsens ikraftträdande men tidigast den 1 juli 1946.

Som grund vid uträkningen av det i 3 § sista stycket angivna medeltalet av en kommuns skatteunderlag skall i fråga om byggnadsföretag, som påbörjats före utgången av juni 1953, läggas skatteunderlagen per invånare i kommunen under sjuårsperioden 1945—1951.

Därest byggnadsföretag före den 1 januari 1952 påbörjats inom kommun, som till följd av kommunindelningsreformens genomförande från och med nämnda dag sammanslagits med en eller flera andra kommuner, skall vid uträkningen av det genomsnittliga skatteunderlaget förfaras som om sammanslagningen ägt rum redan från och med den 1 januari 1945.

I stället för det i 4 § första stycket angivna beloppet per vårdplats skall gälla ett belopp av 13 000 kronor för byggnadsföretag, som färdigställts före utgången av år 1949, 15 000 kronor för byggnadsföretag, som färdigställts under år 1950, och 17 000 kronor för byggnadsföretag, som färdigställts under år 1951.